

## NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. nr. 5.

Fylke: Vest-Agder

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Laudal

Emne: Vannbæring.

Bygdelag: Øvreheia.

Oppskr. av O.G. Bruskeland

Gard Bruskeland

(adresse): Mandal.

G.nr. ? Br.nr. ?

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Egen

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

## SVAR

1.

I ettiårene var vannbæring med "vassåk" almindelig. I daglig tale bruktes bare betegnelsen "åget" f.eks: Eg skulde ette vann, kor ska eg finna åge"

Det hvilte på begge skuldre og var uthulet så det <sup>og med innringning for halsen.</sup> høvde efter skuldrene. Det eldste jeg husker hadde vidjeband i hver ende og en trekrok i hver ende til å henge vassbyttene på. Senere ble diss vidjeband av bjørk erstat- med et lett jernlekk med jernkrok. Ved kjella eller brøn- nen hadde man så "vasskrok" til å henge bøtta på, senke ned i brønnen og løte den opp i. Denne <sup>vannleg kall. Kjellekrok</sup> vasskrok var en staur av passe dimensjon og lengde efter som det var dypt ned til vannet og med en "sjølgred" ~~knag~~ grenknagg til å henge bøtta på. I stedet for den "sjølgrede" knagg bruktes tildels jernkrok med en jerndel som kunde settes tvert over og hind- re bøtta i å falde av når den skulde fylles med vann.

På endel steder, der brønnen var dyp, bruktes "balansestang" til å heise vannet opp med. <sup>x</sup>

Anden form på vassåk kjendes ikke. Fra nittiårene og utover sluttet man å bære i trebøtter, -de ble avløst efter- hvert av "sikkbøtter".

I ørene på vassbøtta var festet hank "hødda" enten av vidje, laget av tre, eller bød jenn av passe tykkelse.

2

Ingen bar vann på stang eller staur. I kjøkkengangen <sup>reinvanns kjella</sup> hadde man oftest en <sup>reinvanns kjella</sup> sikkbøtte til å ta vannet opp med.



2  
hadde man tildels stående et kar "vassbalje" som vassbøttene tømtes i. I fjøset hadde man et større kar "kjer" som fyltes med vann. Der fra fordeltes det så til de enkelte dyr i trebøtter "brønnebøtter" i likhet med de man bær inn vannet. Var det kaldt skulde vannet stå natten over i vannkjeret før "å slå av sig kulden" før det bruktes. I det samme vannkjer la man tildels høi eller andet tørt før før at det skulde bløtes opp. I såfald kaldte man kjeret før "døislekjer".

Hadde man meget melk bruktes vassåket til å bære melken heim fra sommerfjøset.

Ved kjøring av vann i tønner bruktes å legge en rund tre-fjøl-liten "tønnebunn" over før å hindre skvalping.

3. Ikke på ski, men tildels på kjelke, isåfald 2, en som dreg og en som støttet og skjøv på "vannbaljen!"
4. Kona måtte ofte bære vann. Ellers kvinnelige tjenere serlig den som stelte dyrene og så barna. Mannen eller tjenestegutten hjalp nek til når det var snøfek og lign. styggevær.
5. Det brukes delvis endnu. Ferresten har mange vært flinke til ~~delvis~~ å skaffe trykvann eller pumpe slik at de får vann i fjøset. Så bærer de fremdeles til kjøkkenet, fra brønnen eller tappested i uthuset. Det er blit betydelig lettelse, men på langt nær <sup>ikke</sup> tilfredsstillende. Årsaken til dette er ofte at det er vanskelig å finde tilstrekkelig og godt vann med slik beliggenhet at det kan nyttes med rimelighet av den enkelte og fellestilltakk er kommet lite på tale. Mange steder legger husene på en forhøining i terrenget så der må leng ledning til før å få trykvann. og elertrisk kraft er av forholdsvis ny dato.

Enkelte fik springvann innlagt i fjøset i 80 årene ved bruk av trestøkker.

Til vanleg er det de mest omtenksemme som har fått innlagt vann eller var de første, - ved siden herav de som hadde best råd, men sistnevnte gjelder ikke altid. Mest vannbæring er det og har det været hos de mindre brukere.



Husmennene som var måtte alltid bære vann. Nu er her ingen husmenn.

- 6 Man har tildels kjørt vann og efter årstiden brukt vogn eller slede. Nu nærmest kun unntagelsesvis.
7. Om dette kan henvises til det som er skrevet under punkt 5. Her er gjort betydelig for å komme bort fra vannbæringen. Men ikke nok. Dertil kommer at anleggene er for ufuldstendige. Derfor er her meget å gjøre på dette område - for å få innlagt vann, mere vann og flere tappesteder. Det er vann på kjøkkenet som det skorter mest med. Med de automatiske drikkekar i fjøset er der serlig tenkt på vann i fjøset. Dette også av den grunn at man stiller mindre krav til vannet for husdyrene bl. a. smaken som dyrene lettere venner sig til.

Derfor har man gjerne 2 "kjellor" som man får vann fra: "Reinvannskjella" til drikke og mat - og "kjella" som man tar fra til dyrene.

"Brønn" er her betegnelsen på vannbeholder som til vanlig er nokså dyp og får vann til seg fra elva eller anden naturleg vannreservoar. ~~Det~~ Vannstanden i brønnen reguleres av eller følger vannstanden i elva og vannet filtreres ved å gå gjennom grus eller sandlag.

Kjellene får vannet fra vannårer. For bygde og heiegårdene blir disse de vanlege. Skal man få godt vann til mat og drikke må man som regel forholdsvis dypt ned i jorden og der må ikke komme til seg eller overflatevann til. Det er utmerket om sommeren, men ofte greier ikke vannåren å gi tilstrekkelig mengde, <sup>vannet</sup> Er selvsagt også bra til dyrene.

Til husdyrene, hvor man slår av på kravene, er det ofte ikke nødvendig å gå så dypt og man behøver ikke å ta det så nøie med overflatevann m.v. Ofte er det en mangel at de ikke gir nok vann, f.eks. både til dyrene og til kløsvask. Vannforsyningen er i det hele et vanskelig spørsmål.

Serlig for bygde og heiegårdene

serlig for bygde og heie gårdene.

Mandal 24 februar 1949.

~~O. S. Brustland,~~

Fotografers ikk!



V. Agd  
Laudal

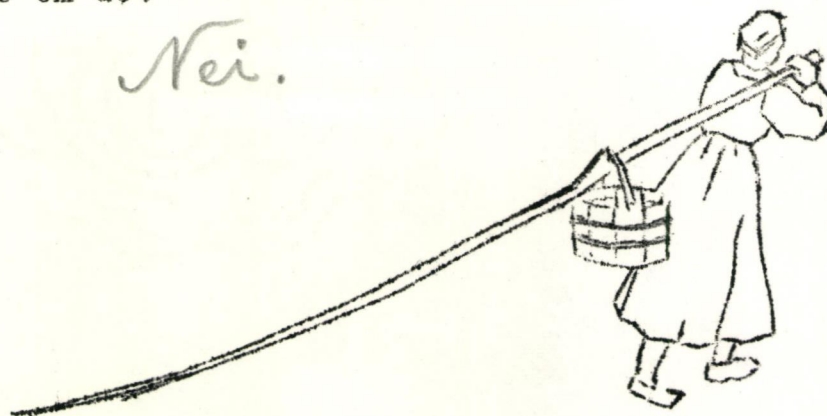
NORSK ETNOLOGISK GRANSKING  
ADR. NORSK FOLKEMUSEUM  
BYGDØY

Ver gild og skriv svaret med blyant på same ark.

Tilleggsspørsmål til nr. 5 Vannbæring.

I Tinn i Telemark har ein for eit par mannsaldrar sidan bore vatn på ei lang stong. Ein bar den eine enden over aksla, den andre enden drog ein etter seg på marka. Taret hekk på stonga bak ryggen at den som bar (drog). Ein liten mothake på stonga gjorde at handtaket på bøtta ikkje gleid. Stonga var såpass mjuk at vatnet ikkje skvampla over. Utanom denne opplysninga kjenner ein no denne metoden berre frå Värmland i Sverige. Det kan henda at det tidlegare har vore meir vanleg å bera vatn på denne måten. Hugsar nokon i Dykkar bygd noko om det ?

*Nei.*



Tilleggsspørsmål til nr. 12.

Finst det noko opplysning om at ein brukar eller har bruka fiskebein og fiskehovud til brensel ? *Nei.*

Har ein bruka kumøkk til brensel ? *Nei.*

*O. G. Bråskeland.*

3014